

Nr 11

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande anslag för budgetåret 1961/62 till Befrämjande av landsbygdens elektrifiering jämte i ämnet väckta motioner.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln, punkten 21 (s. 49—52) föreslagit riksdagen att dels medgiva, att under budgetåret 1961/62 må beviljas statlig kreditgaranti för lån avseende nyanläggnings- och upprustningsåtgärder berörande landsbygdens elnät intill ett belopp av 5 000 000 kr., dels till Befrämjande av landsbygdens elektrifiering för budgetåret 1961/62 anvisa ett reservationsanslag av likaledes 5 000 000 kr.

Utskottet har i detta sammanhang behandlat följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen I: 60 av herrar *Svanström* och *Jonasson* likalydande med II: 76 av herr *Gustavsson* i Alvesta *m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte *dels* besluta att 2 § 2 stycket i kungörelsen om statligt stöd till landsbygdens elförsörjning (1959: 369) må upphöra att gälla, *dels ock* hos Kungl. Maj:t anhålla om utfärdande av sådana tillämpningsföreskrifter att rätt att bekomma statligt stöd för elektrifiering av fastigheter på landsbygden må fastställas efter de grunder som gällde före den 1 juli 1959 i enlighet med motionernas syfte.

Beträffande det närmare innehållet i motionerna får utskottet hänvisa till motionen II: 76.

Över motionerna har utlåtanden avgivits av statskontoret, elektrifieringsberedningen och kommerskollegium.

Departementschefen har — efter redogörelse för elektrifieringsberedningens anslagsframställning avseende ifrågakvarande verksamhet under nästkommande budgetår samt redovisning av en i ämnet avgiven skrivelse av länsstyrelsen i Östergötlands län — anfört följande.

Vad först angår anslagsanvisningen för nästa budgetår avseende bidrag till nyanläggning av elektriska distributionsnät m. m. anser jag det, med hänsyn till antagligt medelsbehov och tillgänglig reservationsmedelsbehållning, till fyllest om anvisningen bestämmes till 2 300 000 kronor mot för innevarande budgetår 2 500 000 kronor.

Vid ställningstagande till frågan om anslagsbehovet under posten till upprustning av elektriska distributionsnät bör beaktas att en betydande, till posten hänförlig reservation beräknas föreligga vid ingången av budgetåret

1961/62. Enligt från elektrifieringsberedningen nyligen inhämtade uppgifter kan reservationen å posten den 1 december 1960 beräknas uppgå till 12 300 000 kronor. Då jag räknar med att ett belopp av högst 15 000 000 kronor skall behöva stå till förfogande för de bidragsutbetalningar för elupprustning vilka kan komma att ske före den 1 juli 1962, föreslår jag att under nästa budgetårs anslagspost för här ifrågavarande ändamål anvisas 2 700 000 kronor. För det fall sagda belopp å 15 000 000 kronor senare skulle visa sig vara otillräckligt för att täcka behovet av bidragsmedel avser jag att senare nästa budgetår taga upp frågan om ytterligare medelsanvisning. Den betydelsefulla elnätupprustningen på landsbygden bör inte, så länge densamma äger rum inom de normer och det totala stödbelopp å 50 000 000 kronor som bestämts av riksdagen, få hindras av bristande tillgång på medel för bidragsgivningen.

Av de under anslaget tillgängliga medlen bör liksom under innevarande budgetår få utnyttjas högst cirka 150 000 kronor till täckande av erforderliga kostnader för elektrifieringsberedningen, högst cirka 300 000 kronor för anlåtande vid länsstyrelserna av tillfällig expertis i elkraftfrågor samt högst 30 000 kronor för bestridande av kostnaderna för av beredningen ledd upplysningsverksamhet angående elupprustning och därmed sammanhängande frågor.

Ramen för statliga kreditgarantier för lån till finansiering av nyanläggnings- och upprustningsåtgärder berörande landsbygdens elnät bör även för nästa budgetår fastställas till 5 000 000 kronor. Den del av nuvarande garantiram som ej disponerats före utgången av innevarande budgetår bör ej få tagas i anspråk under det påföljande.

Vad slutligen angår den av länsstyrelsen i Östergötlands län gjorda, i det föregående redovisade framställningen vill jag erinra om att högre statsbidrag än 450 kronor per normaltariffenhet kan beviljas med stöd av 3 § kungörelsen den 28 maj 1959, nr 369, om statligt stöd till landsbygdens elförsörjning, därest särskilda omständigheter befinnes föreligga.

Statskontoret har i sitt den 9 februari 1961 dagtecknade utlåtande över motionerna uttalat, att dessa enligt statskontorets mening inte borde föranleda någon riksdagens åtgärd, samt har därvid anfört i huvudsak följande.

I anledning av vad i motionerna anförts angående syftet med den statliga bidragsgivningen till landsbygdens elektrifiering vill statskontoret erinra, att vid statsmakternas beslut år 1940 om inledandet av ifrågavarande bidragsverksamhet förutsattes, att bidragen skulle avse elektrifieringsföretag, vilka befundes vara särskilt förtjänta och i behov av ekonomiskt bistånd från statens sida. I fråga om bestämmandet av statsbidragets omfattning förutsattes vidare — ehuru några mera bestämda allmängiltiga regler härutinnan icke ansågos kunna uppställas — att man icke finge bortse från befolkningens ekonomiska bärkraft i de trakter, där elektrifiering skulle ske (se prop. nr 43 till 1940 års urtima riksdag, s. 12 f). I detta sammanhang må även erinras, att förbättringslån enligt föreskrifterna i kung. 1957: 359 om egnahemslån m. m. fr. o. m. den 1 januari 1959 kunna utgå till avgift för anslutning till elektrisk distributionsanläggning (se prop. 1958: 119 s. 62 och 1958 B 1, V ht, p. 3).

Med den utformning, som statsbidragsreglerna å förevarande område erhållit genom kung. 1959: 369, har — såsom i motionerna framhållits — det å området beslutande organet, elektrifieringsberedningen, funnit sig böra

avslå ansökningar om statsbidrag i sådana fall, då mot statsbidraget svarande medel borde kunna tillhandahållas antingen av det företag, som skulle utföra elektrifieringen, eller av vederbörande fastighetsägare. I utlåtande den 24 februari 1960 över fyra, i anledning av dylika avslagsbeslut anförda besvär, konstaterade statskontoret, att de nya statsbidragsvillkoren i vissa fall skulle kunna leda till mindre önskvärda resultat. Då emellertid statsbidragsbestämmelserna i fråga icke varit i kraft längre än sedan den 1 juli 1959, höll ämbetsverket före, att ytterligare erfarenheter borde avvaktas, innan en revidering av dessa bestämmelser övervägdes.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 15 september 1960 ha — såsom i motionerna antytts — de över elektrifieringsberedningens berörda beslut anförda besvären i viss utsträckning vunnit tillmötesgående. De av statskontoret i nyssnämnda utlåtande konstaterade mindre önskvärda resultaten av de nya statsbidragsbestämmelserna torde således numera få anses väsentligen undanröjda.

Beträffande elektrifieringen av utarrenderade fastigheter har i motionerna understrukits den oförmånliga ställning, som arrendatorerna intaga i sådana fall, då statsbidrag icke anses böra utgå med hänsyn till fastighetsägarens ekonomiska ställning. Denne vore nämligen icke skyldig att tillhandahålla mot bidraget svarande belopp. Statskontoret vill i anslutning härtill erinra, att enligt Kungl. Maj:ts beslut den 11 december 1959 särskilda utredningsmän (arrendelagsutredningen) tillkallats för att verkställa översyn av och avgiva förslag rörande arrendelagstiftningen och därmed sammanhängande frågor. Enligt vad under hand upplysts torde man kunna räkna med att förhållandet mellan fastighetsägare och arrendator i nu ifrågakvarande hänseende kommer att prövas av utredningen. Med hänsyn till det intresse, som vederbörande fastighetsägare rimligtvis får förutsättas ha för genomförandet av ett elektrifieringsföretag, bör enligt ämbetsverkets mening resultatet av utredningens arbete avvaktas, innan ändring av gällande bidragsregler för arrendefastigheternas del överväges.

Elektrifieringsberedningen har i sitt den 15 februari 1961 dagtecknade remissutlåtande tillstyrkt att erforderliga åtgärder vidtages för genomförande av en modifiering i den av motionärerna önskade riktningen av gällande föreskrifter för statligt stöd åt landsbygdens elförsörjning i vad de avser nyanläggningsbidrag. Beredningen har i yttrandet anført i huvudsak följande.

Till en början får beredningen uttala, att de i 2 § 2 st. kungörelsen nr 1959: 369 upptagna bestämmelserna — innebärande bl. a. att bidrag ej skall få ges med mindre respektive distributionsföretag är i uppenbart behov härav och utnyttjat förefintliga möjligheter att på annat sätt anskaffa erforderliga medel — ge uttryck åt de grunder för stödåtgärder vid upprustning av befintliga nät, som bestämts vid 1958 års riksdag. Då ett slopande av dessa bestämmelser som villkor för upprustningsstöd skulle innebära en så väsentlig ändring i såväl principiellt som kvantitativt hänseende i förhållande till vad som varit avsett och då en sådan ändring icke synes vare sig behövlig eller lämplig, bör enligt beredningens uppfattning någon ändring i denna del av gällande föreskrifter icke göras. Det förefaller troligt, att motionärerna icke beaktat, att deras förslag att slopa 2 § 2 st. återverkar även på upprustningsstödet. Däremot kan det ifrågasättas att från bestämmelsens tillämpning undantaga nyanläggningsbidragen, beträffande

vilka den nya bestämmelsen innebär en skärpning i förhållande till vad som gällt tidigare. För dessa bidrags del kunna skäl tala för att även utsluta tillämpningen av föreskriften i 1 st. av samma paragraf, vilken som förutsättning för bidrag bl. a. angiver, att distributionsföretaget bedömes äga ekonomisk bärkraft för framtiden.

Huru hämmande föreskrifterna i 2 § verka på nyelektrifieringsarbetet blir beroende av tillämpningen av undantagsbestämmelsen i 4 §, enligt vilken nyanläggningsbidrag må, om särskilda skäl äro därtill, utgå oberoende av de i 2 § angivna förutsättningarna. Bestämmelsen i 4 § har av beredningen, med det stöd beredningen ansett sig kunna finna i Kungl. Maj:ts ståndpunktstaganden i vissa besvärssärenden, tillämpats på sådant sätt att skärpningen i förhållande till vad som gällde före tillkomsten av 1959 års författning inskränker sig till att bidrag ej ges till elektrifiering av fastigheter tillhörande välbärgade ägare. Även i fråga om sådana fastigheter anser sig emellertid beredningen kunna bevilja bidrag, om särskilda omständigheter föreligga, exempelvis om fastigheten ingår som en integrerande del i elektrifieringen av ett komplex av fastigheter. Å andra sidan har beredningen funnit sig kunna ta föreskrifterna i 3 § till intäkt för att överskrida det normala maximibidraget av 450 kronor per normaltariffenhet icke endast, såsom tidigare, inom fjällbygds- och skärgårdsområden o. dyl. utan även eljest där särskilda omständigheter föreligga. Införandet av 1959 års föreskrifter för nyanläggningsbidrag har sålunda icke inneburit enbart skärpning av villkoren utan också öppnat möjlighet för vidgad bidragsgivning i vissa fall.

Beredningen har tidigare givit uttryck åt uppfattningen att förutsättningarna för bidrag till nyanläggning icke borde skäras i förhållande till vad som gällt tidigare. När emellertid nu de nya bestämmelserna varit i kraft omkring 1½ år, bör frågan ses med hänsyn till hur de verka i dagens läge.

Hittills vunna erfarenheter ha givit vid handen, att bidragssökandet och prövningen i olika instanser komplicerats genom behovsprövningen och att ovissheten om möjligheterna att erhålla bidrag verkat återhållande på initiativen till att åstadkomma elektrifiering.

Bedömandet av frågan om villkoren för nyanläggningsbidrag bör ske också under beaktande av den utveckling av landsbygdselektrifieringen, som skett under de omkring tjugo år bidragsverksamheten pågått. Vid 1940-talets början voro ungefär två tredjedelar av antalet hushåll på landsbygden elektrifierade. För närvarande kvarstår endast mindre än en procent att elektrifiera. Till denna för landet gäneliga utveckling ha utan tvekan statsmakternas ekonomiska stödåtgärder medverkat i hög grad. Att för de relativt sett få fall, som återstå att elektrifiera och där svårigheterna som regel äro störst, tillämpa andra och strängare bedömningsgrunder för bidragsgivningen än för den stora massan redan avgjorda bidragsfall synes därför knappast motiverat och måste för dem, som nu ställas utanför möjligheten att erhålla statligt stöd, framstå som svårframåteligt.

Med åberopande av det ovan anförda tillstyrker beredningen, att erforderliga åtgärder vidtagas för genomförande av en modifiering i den av motionärerna önskade riktningen av gällande föreskrifter för statligt stöd åt landsbygdens elförsörjning i vad de avse nyanläggningsbidrag.

Två ledamöter av elektrifieringsberedningen, nämligen dess ordförande Y. Ericsson och ledamoten Ståhlberg, har avgivit *särskilt yttrande*, vari uttalats följande.

Enligt vår mening är det tämligen naturligt, att här lika väl som när det gäller en del andra slag av statsbidrag, exempelvis till jordbruksrationalisering, tillämpas en viss behovsprövning. De avgöranden, som Kungl. Maj:t träffat i några besvärshandlingarna, torde ge elektrifieringsberedningen utrymme för en ganska liberal tillämpning. En viss behovsprövning synes rimma väl med den uppmjukning i fråga om bidragsmaximeringen, som kan anses ha skett genom 1959 års författning och som överhuvudtaget torde ge beredningen ökade möjligheter att ta i betraktande olika faktorer vid bidragsgivningen. Om beredningen i särskilda fall utnyttjar möjligheterna att ge högre bidrag än som motsvarar 450 kronor per normaltariffenhet, kanske med dubbelt eller än högre belopp (ofta torde härvid också få förutsättas något tillskott från annat håll), synes det så mycket mera naturligt, att statens bidrag beräknas med skälig hänsyn tagen till om någon fastighetsägare är välbärgad och rimligen själv bör betala åtminstone någon del av den på hans fastighet belöpande anslutningskostnaden (utöver normal anslutningsavgift). På grund av det här anförda finna vi, trots att behovsprövningen kan medföra någon komplicerad av ärendenas handläggning, icke tillräckliga skäl föreliggande att tillstyrka en återgång till de bidragsgrunder som gällde före tillkomsten av 1959 års författning. Det skulle dock vara önskvärt att, där fastighetsägaren är välbärgad men arrendator mindre bemedlad, statsbidrag kunde utgå, men med lägre belopp än eljest med hänsyn till förutsatt skäligt tillskott från fastighetsägaren.

I sitt den 20 februari 1961 avgivna remissyttrande har *kommerskollegium* anfört huvudsakligen följande.

Motionärerna ha framhållit att tillämpningen av bidragsbestämmelserna medfört att exempelvis arrendatorer på gårdar tillhöriga jordägare i god ekonomisk ställning kommit i oförmånlig ställning eftersom statsbidrag för elektrifiering icke kan påräknas i dylika fall. Det vore angeläget att restelektrifieringsfrågorna löstes snabbt men detta kunde icke ske med nuvarande system som endast fördröjde utvecklingen och motionärerna ha därför föreslagit, att ifrågasvarande begränsning av det statliga stödet till landsbygdens elförsörjning skall slopas och att de grunder som gällde före den 1 juli 1959 skola tillämpas i fortsättningen.

Kollegium delar den uppfattningen att nuvarande ordning vid beviljande av statsbidrag för elektrifiering av fastighet måste anses behäftad med olägenheter. Att statsbidraget blir beroende av fastighetsägarnas ekonomi kan visserligen i åtskilliga fall framstå som rimligt men torde i praktiken kunna leda till otillfredsställande resultat. Sålunda kan t. ex. ena året statsbidrag vägras på grund av att fastighetens ägare är välbärgad men nästa år kan fastigheten ha övergått till en mindre välbärgad person, som bedömes kunna få bidrag. Vidare kan fastighet på grund av ägarens ringa ekonomiska resurser bli elektrifierad med statsbidrag men omedelbart därpå överlåtas till en förmögen person, som därigenom får njuta fördelarna av bidraget. För arrendatorer kan vidare som motionärerna påpekat nuvarande ordning många gånger visat sig otillfredsställande. Även andra skäl synes tala för att nuvarande praxis ändras.

Kommerskollegium finner sig därför böra tillstyrka att sådan ändring vidtages i fråga om bestämmelsernas tillämpning, att frågan om huruvida statsbidrag skall utgå för elektrifiering av fastighet ej längre blir beroende av fastighetsägarens ekonomi.

Utskottet. Vikten av att landsbygdens restelektrifiering slutföres så snart som möjligt har understrukits vid flera tillfällen. Från vissa håll har samtidigt framhållits önskvärdheten av att bidragsbestämmelserna i ämnet är så utformade att det avsedda syftet ej försvåras. I motionerna I: 60 och II: 76 har anförts att den behovsprövning, som föreskrivits i de från och med den 1 juli 1959 gällande bidragsbestämmelserna, medfört att elektrifieringsberedningen ej haft möjlighet att i samma omfattning som tidigare utlämna bidrag till nyanläggningsföretag. Den fördröjning av restelektrifieringen som sägs ha orsakats därigenom avser såväl självägande jordbrukare som arrendatorer. Åtskilliga fall finnes där gårdar ej kan rationaliseras på ett tillfredsställande sätt förrän elektrifieringsfrågan blivit ordnad. Den behovsprövning i fråga om vederbörande jordägares ekonomiska ställning, som erfordras enligt numera gällande bidragsbestämmelser vid nyelektrifiering, har kunnat leda till att bidrag ej beviljats till en för jordägaren eller arrendatorn i och för sig angelägen elektrifiering. Då det enligt utskottets mening måste anses otillfredsställande att restelektrifieringens fullföljande på så sätt kan påverkas av resultatet av en behovsprövning, ansluter sig utskottet till den av elektrifieringsberedningens majoritet och kommerskollegium i deras remissyttranden över motionerna framförda uppfattning att bidragsbestämmelserna för nyelektrifiering bör ändras så, att den statliga stödgivningen till sagda ändamål i fortsättningen sker enligt de grunder som gällde före 1 juli 1959. Vad i motionerna yrkats om upphävande av 2 § andra stycket i kungörelsen 1959: 369 finner utskottet ej anledning biträda.

Vad angår de av Kungl. Maj:t framlagda beräkningarna av behovet av medelstillskott för nästa budgetår till nyelektrifiering respektive till elnätupprustning biträder utskottet vad Kungl. Maj:t härutinnan anført. Detta innebär en anslagsanvisning med 2 300 000 till förstnämnda ändamål och med 2 700 000 kronor till upprustningskostnader. Därest sistnämnda belopp skulle visa sig ej förslå förutsätter utskottet att, såsom Kungl. Maj:t antytt, de därutöver erforderliga medlen anvisas på tilläggsstat. Den föreslagna medelsdispositionen för elektrifieringsberedningen och dess upplysningsverksamhet liksom för länsstyrelsernas expertishjälp föranleder ingen erinran från utskottets sida.

Utskottet har ej heller något att invända mot att garantiramen för lån till nyanläggnings- och upprustningsutgifter fastställs till oförändrat belopp av 5 000 000 kronor.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

I. att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förslag

a) medgiva, att under budgetåret 1961/62 må beviljas statlig kreditgaranti för lån avseende nyanläggnings- och upprustningsåtgärder berörande landsbygdens elnät intill ett belopp av 5 000 000 kronor;

b) till *Befrämjande av landsbygdens elektrifiering* för

budgetåret 1961/62 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor;

II. att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 60 och II: 76, såvitt nu är i fråga, hos Kungl. Maj:t anhålla om utfärdande av sådana föreskrifter att rätt att bekomma statligt stöd för elektrifiering av fastigheter på landsbygden må fastställas efter de grunder, som gällde före den 1 juli 1959;

III. att motionerna I: 60 och II: 76, såvitt de avser att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om upphävande av 2 § 2 st. kungörelsen om statligt stöd till landsbygdens elförsörjning, inte må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 21 mars 1961

På jordbruksutskottets vägnar:

NILS G. HANSSON

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Nord*, Bertil Andersson, Hermansson, Carl Eskilsson, Nils Hansson, Mossberger*, Jonasson, Hedström, Kristiansson och Augustsson*;

från andra kammaren: herrar Sköld, Svensson i Ljungskile, Hægblom*, Lindström, Hansson i Skegrie, fru Lindskog, herrar Arweson, Nilsson i Lönsboda, Trana* och Hedin.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Bertil Andersson, Mossberger, Hedström, Kristiansson, Augustsson, Sköld, Lindström*, fru *Lindskog* samt herrar *Arweson* och *Trana*, vilka anser att

dels första stycket i utskottets utlåtande bort ersättas med text av följande lydelse:

»Frågan om ändrade bestämmelser för statligt stöd för elektrifiering av fastigheter på landsbygden var föremål för riksdagens behandling så sent som vid förra årets riksdag. De då väckta motionerna avslogs av riksdagen.

De vid årets riksdag framlagda motionerna har enahanda syfte som fjol-årets. De bestämmelser, vilka motionärerna vänder sig emot i förevarande avseende, innefattar bland annat den föreskrivna behovsprövning som från statsbidrag utesluter fastigheter, ägda av välbärgade personer. Nämda föreskrift är emellertid inte oeftergivlig. Den kan nämligen åsidosättas om

särskilda omständigheter föreligger. Detta tillämpas så att, om en dylik fastighet ingår som en integrerande del i elektrifieringen av ett komplex av fastigheter, bidrag även medges till nämnda fastighet. Behovsprövningen får därför i huvudsak praktiska konsekvenser endast i sådana fall, där statsbidraget endast skulle bli till fördel för välbärgade fastighetsägare. Behovsprövningen medför givetvis något mera förberedelsearbete för prövningen av statsbidragsfrågan. Detta kan dock inte vara av större betydelse och knappast verka fördröjande på elektrifieringens fortgång. Restelektrifieringen är nämligen av mycket liten omfattning och avser endast en procent av landsbygdens fastigheter. Mot den ringa nackdel, som eventuellt kan uppkomma på grund av den föreskrivna behovsprövningen, bör ställas det orimliga i att utan särskild anledning lämna statsbidrag till fastighetsägare med god ekonomisk ställning.

Ett bifall till motionärernas yrkande i förevarande del skulle innebära en skärpning av nu gällande bestämmelser. Dessa medger nämligen möjlighet att överskrida det normala maximibidraget per tariffenhet, så snart särskilda omständigheter föreligger. Denna möjlighet utnyttjas givetvis också vid tillämpningen. Den skärpning, som skulle föranledas av en övergång till de grunder vilka gällde före den 1 juli 1959, skulle sålunda främst gå ut över ekonomiskt svagare fastighetsägare och arrendatorer. På grund av vad nu anförts kan utskottet ej förorda bifall till motionerna i förevarande del. Vad i — — — (lika med utskottet) — — — anledning biträda.»

dels ock utskottets hemställan under II. bort lyda sålunda:

»att riksdagen må avslå motionerna I: 60 och II: 76, såvitt gäller anhållan hos Kungl. Maj:t om utfärdande av sådana föreskrifter att rätt att bekomma statligt stöd för elektrifiering av fastigheter på landsbygden må fastställas efter grunder, som gällde före den 1 juli 1959;»